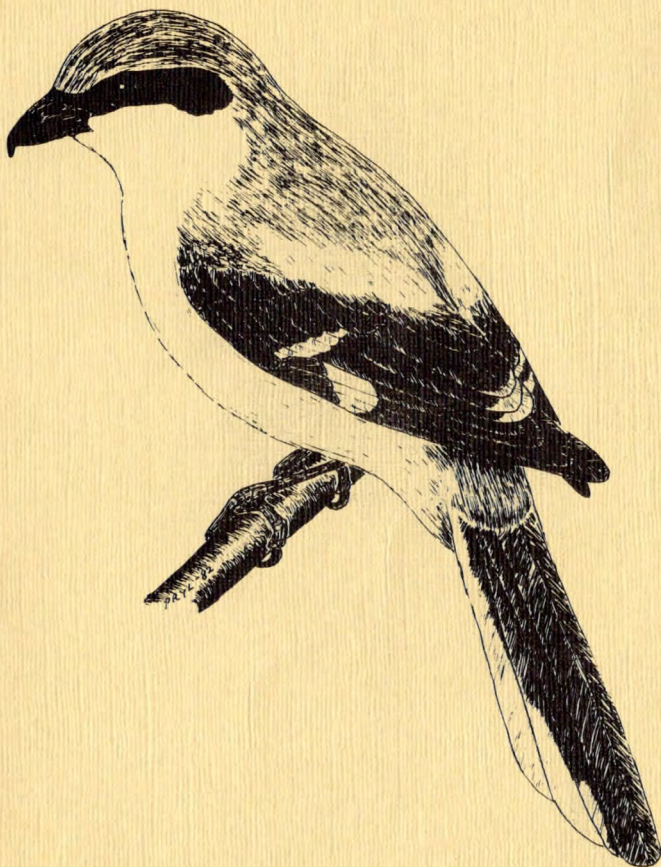

SIIVEKÄS

2 • 1982

3. usk

POHJOIS-SAVON LINTUMIEHET

SIIVEKÄS 2 • 1982 3. usk.

Julkaisija: Pohjois-Savon Lintumiehet

Vastaava toimittaja: Jukka Kauppinen
os. takasisäkannessa

Toimitussihteeri: Jorma Tuomainen
os. takasisäkannessa

Muu toimituskunta: Hallitus

Toimituksen osoite: PL 205, 70100 Kuopio 10

Sisällys

JANNE TASKINEN: Pohjois-Savon koskikarat talvella 1981/1982	41
JUKKA KAUPPINEN & JORMA TUOMAINEN: Pohjois-Savon linnuston faunistinen katsaus 1981	47
JUHANI TOIVANEN: Katsaus Pohjois-Savon talvilinnustoon 1981/1982	56
JUHANI TOIVANEN & JORMA TUOMAINEN: Rautavaaran Tiilikjärven kansallispuiston talvilinnustosta	63
Tiedonantoja	66

Kansikuva: Lapinharakka (Mikko Pryl).

Siivekkään tilaaminen ja jakelu: Jaetaan PSLM:n jäsenille. Lehden voi tilata myös jäseneksi liittymättä (tilausmaksu 25 mk tilille: PSP, KU 6606 82-2). Ilmestyy neljänä numerona vuodessa. Osoitteen muutokset toimitussihteerille.

JANNE TASKINEN

Pohjois-Savon koskikarat talvella 1981/1982

Kahtena edellisenä talvena Pohjois-Savossa käynnissä ollut koskikaraseuranta jatkettiin suurella innolla tavoitteena saada tarkempi kuva koskikaran esiintymisestä alueella. Lintutieteellisten Yhdistysten Liiton valittua karan tärkeimmäksi harrastajatutkimuskohteeksi kiinnostus karainventointeihin kasvoi eri osissa maata. Pohjois-Savossa pidettiin lintuharrastajat tietoisina tutkimuksesta ja lisäksi informoitiin paikallista väestöä lehdistön välityksellä useaan kertaan. Paikallinen väestö olikin tutkimuksessa mukana todella innokkaasti. Maallikoilta saatiinkin runsaasti täydentävää tietoutta koskikarojen esiintymisestä. Lintuharrastajien yhteistyö oli myöskin erällä alueilla hyvin rohkaisevaa. Kaikkiaan tähän operaatioon on vuosien myötä osallistunut jo lähes 150 avustajaa, joten saavutettua tulosta voidaan pitää maakunnallisena voimannäytteenä.

Menetelmät

Jo syksystä, lokakuulta alkaen pyrittiin seuraamaan koskikarapaikkoja syysmuuton ajoittumisen määrittämiseksi. Talvehtiviksi yksilöiksi on tässä tutkimuksessa tulkittu pääasiassa vain linnut, jotka on tavattu alueella 15.12.—15.3. Talvehtivien koskikarojen yksilömäärän selvittäminen tapahtui kiertämällä tarkoin sulapaikat yleensä vähintään kahden henkilön voimin. Lähekkäisten sula-alueiden karat pyrittiin laskemaan mahdollisimman samaan aikaan mahdollisten siirtymien välttämiseksi. Laskenta suoritettiin suksilla, yleensä molempia rantoja samanaikaisesti seuraten. Eräät paikat voitiin tarkastaa myös pelkällä kiikaroinnilla. Keväällä koskikaroja seurattiin niin pitkään kuin niitä esiintyi alueella. Näin myös kevätmuuton ajoittumisesta saatiin varsin paljon aineistoa. Syys- ja kevätmuuttoaineistoa on myös kahdelta edelliseltä talvikaudelta.

Syysmuutto

Ensimmäiset koskikarat ilmestyivät Pohjois-Savon vesistöihin lokakuun jälkipuoliskolla. Päämuutto tapahtui kuitenkin marraskuulta alkaen. Vielä joulukuussa havaittiin yleisesti uusia karatulokkaita. Aikaisin havainto Pohjois-Sa-

vossa tehtiin 17.10. Muutamia koskikaroja nähtiin selvässä muuttolennessa kaakkoon, mikä vastaa yleistä olettamusta muuttosuunnasta. Loka-marras-kuussa karoja tavattiin varsin laajalti erilaisissa sulapaikoissa, joita oli tällöin vielä runsaasti tarjolla. Joulukuulta alkaen, pienempien sulien jäätyessä, karat siirtyivät vähitellen varsinaisille talvehtimispaikoille. Osa viivytelijoista saapui vielä tällöin kauempaa pohjoisestakin.

Taulukko 1. Talvehtivien koskikarojen yksilömäärät kunnittain.

Kunta	Yksilöä	Kunta	Yksilöä
Kaavi	52	Kuopio	17
Rautalampi	50	Maaninka	17
Sonkajärvi	46	Nilsia	15
Pielavesi	44	Suonenjoki	14
Tervo	41	Vieremä	14
Leppävirta	29	Juankoski	11
Rautavaara	27	Keitele	10
Karttula	24	Lapinlahti	6
Siilinjärvi	20	Tuusniemi	6
Varpaisjärvi	19	Iisalmi	4
Kiuruvesi	17	Vehmersalmi	3
		Vesanto	0
		Yhteensä	486

Talvehtiminen

Talvella 1981/1982 tutkittiin Pohjois-Savon koskikarasulat lähes perusteellisesti. Vain joitakin mahdollisia, lähinnä erämaakoskia tai -jokia jäi tutkimatta. Alueelta löydettiin yhteensä 486 talvehtivaa karaa (taulukko 1). Seurannan tuloksena voitiin myös todeta, että siirtymiä talven aikana sulapaikalta toiselle tapahtui jonkin verran, muttei kuitenkaan kovin merkittävästi talvehtivien yksilöiden lukumääräselvitystä ajatellen. Monet talvehtimissulista on tarkastettu talven aikana useasti. Talvehtivia koskikaroja tavattiin kaikista muista Pohjois-Savon kunnista, paitsi Vesannolta, jossa karoja esiintyi vain muuttoaikoina (taulukko 1). Runsaiten karoja talvehti Kaavilla, Rautalammilla, Sonkajärvelä, Pielavedellä ja Tervossa (52—41 yks./kunta). Kaikkiaan tarkastetuista yli 400 sulasta karoja tavattiin 152 kohteella. Valtaosalla talvehtimissulista oli 1 (62 sulaa) tai 2 koskikaraa (30 sulaa). Kolmen karan sulia oli 14 kpl ja neljän karan 9 kpl. Yli viisi karaa tavattiin 37 sulalla (taulukko 2). Paras sula oli Vieremän Murennusjoki, jolla talvehti 14 lintua. Keskimäärin karoja oli 3.2 yks./sula.

Taulukko 2. Koskikarojen parhaat talvehtimissulat sekä niiden yksilömäärät.

Kunta ja sula	Yks.	Kunta ja sula	Yks.
Vieremä Murennusjoki	14	Kaavi Kuivalaisvirta	6
Pielavesi Lampaanjoki	13	Karttula Saittajoki	6
Rautalampi Tyyrinvirta	13	Kuopio Kallavesi-Palosenjärvi	6
Tervo Huuhtajankoski	13	Nilsia Pieksänkoski	6
Rautalampi Mehtionkoski	12	Pielavesi Koivujoki	6
Varpaisjärvi Itäkoski	12	Rautavaara Ryöpyanjoki	6
Leppävirta Konnuksenkosket	10	Suonenjoki Savijoki	6
Leppävirta Sorsakoski	10	Tervo Liesjoki	6
Sonkajärvi Haapaj.-Päsmäri	10	Kaavi Koskisaarenvirta	5
Tervo Äyskoski	10	Kaavi Melttusvirta	5
Kaavi Sivakkajoki	9	Kaavi Rauvanjoki	5
Rautalampi Nokisenkoski	8	Karttula Savikoski	5
Rautavaara Luostanjoki	8	Karttula Välsalmi-Hatunkivi	5
Siilinjärvi Pöljänjoki	8	Keitele Korppisjoki	5
Sonkajärvi Kiltuanj.-Haapaj.	8	Pielavesi Panka Välijoki	5
Tervo Talluskanava	8	Rautavaara Ala-Luosta Karinj.	5
Kiuruvesi/Pielavesi Isokoski	7	Sonkajärvi Myllykoski	5
Maaninka Viannankoski	7	Sonkajärvi Sotkunjoki	5
Sonkajärvi Nurmijoki	7		

Ainoastaan yhdessä kunnassa, Tervossa, koskikaroja talvehti yli 1 yks./10 km². Yleisimmin eri kunnissa näytti talvehtivan 0.15—0.40 karaa/10 km².

Taulukko 3. Koskikaratiheys (yks./10 km²) kunnittain.

Kunta	yks./10 km ²	Kunta	yks./10 km ²
Tervo	1.20	Keitele	0.20
Rautalampi	0.88	Nilsia	0.20
Kaavi	0.74	Leppävirta	0.19
Karttula	0.51	Suonenjoki	0.19
Siilinjärvi	0.48	Kuopio	0.18
Pielavesi	0.39	Vieremä	0.15
Varpaisjärvi	0.39	Kiuruvesi	0.13
Maaninka	0.34	Lapinlahti	0.10
Sonkajärvi	0.31	Tuusniemi	0.10
Rautavaara	0.23	Vehmersalmi	0.09
Juankoski	0.20	Iisalmi	0.05
		Vesanto	0.00

Kevätmuutto

Keväällä koskikarojen muutto pääsi vauhtiin yleensä maaliskuun puolivälin jälkeen. Kiihkeimmillään se oli 20. 3.—10. 4. Myöhäisin havainto Pohjois-Savossa tehtiin 21. 4. Muuttovietin ollessa kuumimmillaan karat liikehtivät levottomasti, ja usein jokin yksilö myös nousi korkealle ilmaan suunnaten lentonsa kohden pesimäseutuja. Kevätmuutto tapahtui paljon ripeämmin kuin syysmuutto. Syksyllä muuttavia yksilöitä havaittiin Pohjois-Savossa kahden kuukauden ajan, kun taas kevätmuutto meni ohi kuukaudessa. Säällä ja varsinkin sulapaikkojen jäätymisasteella oli hyvin suuri merkitys muuton ajoittumiseen.

Pesiminen

Pohjois-Savosta ei ole tietävästi koskaan löydetty koskikaran pesää. Tiedossa on kuitenkin eräiden henkilöiden luotettavia havaintoja lajin esiintymisestä pesimäaikaan koskipaikoissamme. Nämä havainnot ovat peräisin lähinnä 1940- ja 1950-luvuilta. Näiden rohkaisemina onkin syytä odottaa varsin toiveikkain mielin koskikaran pesintää maakunnassamme.

Tulosten tarkastelua

Havaittua karasummaa, 486, voidaan pitää varsin odotettuna. Pohjois-Savon jokiluonto näyttää tarjoavan koskikaroille varsin suotuisan talvehtimisympäristön. Lähes kaikissa hyvissä sulapaikoissa esiintyy koskikara talvehtivana, mutta on myös joitakin erittäin hyviä sulia, joilla syystä tai toisesta ei karoja kuitenkaan esiinny. Varsin rautapitoisista vesistä ja muuten pohjarakenteeltaan niukkaravinteisten jokien sulista laji näyttää puuttuvan tyystin, mm. Sonkajärven Kiltuanjoelta ja Pielaveden Koivujoen alajuoksulta. Koskikaran pääravintona han on vesiperhosen toukat, joita esiintyy vain puhtaissa vesistöissä. Pesinnän onnistumisesta ja talven kylmyydestä riippuen Pohjois-Savossa talvehtii vuosittain 400—600 koskikaraa.

Myös kevät- ja syysmuuttoajankohdista saatiin tutkimuksessa paljon selkoa. Syysmuutto ajoittuu yleensä ajanjaksolle 15. 10.—15. 12, kevätmuutto taas jaksolle 15. 3.—15. 4. Näin ollen tulisikin talvehtiviksi yksilöiksi kirjata vain havainnot, jotka on tehty 15. 12.—15. 3.

Piirros: Veli-Matti Väänänen.

Koskikarakoskien suojele

Varsin monelta perinteiseltä talvehtimispaikalta ovat koskikarat jo joutuneet lähtemään rakentamisen, säännöstelyn, pengerrysten, saasteiden yms. tieltä. Viimeiset Pohjois-Savon parhaista koskista alkavat olla vaakalaudalla. Pohjois-savolaiset ovatkin ryhtyneet varsin voimakkaasti puolustamaan jokiluontoaan. Jokiluontommehan palvelee merkittävästi mm. kalataloutta, vapaa-ajanviettoa,

vesistöasapainoa ja on ennen kaikkea kappale luonnonrikkauksiamme, joka on säilytettävä. Rakentamis- tms. hankkeita suunniteltaessa tulisi paikallisen väestön sanaa kuunnella suuremmalla painolla kuin tähän saakka. Samoin paikan luonnontilainen merkitys tulisi ottaa tarkoin huomioon. Tällä hetkellä Sonkajärven Kiltuan voimalaitosta rakennetaan ja Varpaisjärven Itäkosken valjastuspäätös on tehty, paikallisten asukkaiden voimakkaasta vastustuksesta huolimatta. Tämän koskikaratutkimuksen tarkoituksena on ollut lajitutkimuksen lisäksi herättää meidät kaikki vihdoon huomaamaan kuinka uhanalainen ja haavoittuva jokiluontomme on. Olkoon uurastuksemme muistotyö Varpaisjärven Itäkoskelle, eräälle parhaalle koskikarakoskistamme, jolle jonakin syksynä koskikarat eivät enää palaa.

Tutkimus jatkuu

Lintutieteellisten Yhdistysten Liitto on valinnut koskikaran tärkeimmäksi harastajatutkimuskohteeksi myös ensi talveksi. Silloin pyritään Pohjois-Savon alueella tutkimaan ainakin ne alueet jotka viime talvena jäivät tarkastamatta. Lisäksi karojen rengastustoimintaa tehostetaan. Kaikki parhaat talvehtimissulat tullaan tarkastamaan vuodesta toiseen. Näin voimme seurata yksilömäärien vaihtelua. Koskikara on hyvä indikaattorilaji ja täten ennakkovaroittaja jokiluonnon tilassa tapahtuvista muutoksista. Karasulat, joilla talvehtii vähintään 5 yksilöä, tulisi saada tähän seurantaan. Näitä alueella on 40—50. Tarkempiin ohjeisiin palataan syksyllä.

Kiitokset

Suomen Kulttuurirahaston Pohjois-Savon maakuntarahaston Kemira Oy:n apurahan turvin pystyin suorittamaan yli 5000 km:n matkan koskikarojen mukana. Lisäksi Jorma "Hako" Ollikaisen apuraha mahdollisti tutkimuksen jatkumisen. Savon Sanomat ja maakunnan paikallislehdet ansaitsevat maininnan hyvästä yhteistyöstä. Veli-Matti Väänänen oli uupumatta kaverinani lähes kaikilla karareissuilla. Juhani Toivasen työpanos ansaitsee myös maininnan. Esitän lisäksi parhaimmat kiitokset kaikille avustajilleni (n. 150 henkilöä).

JUKKA KAUPPINEN & JORMA TUOMAINEN

Pohjois-Savon linnuston faunistinen katsaus 1981

Pohjois-Savon faunistiset lintuhavainnot on koottu vuodesta 1977 lähtien kalenterivuositain ja julkaistu vuosiraportteina (Savon Luonto 10: 68—71, 11: 43—45, Siivekäs 1: 40—47, 2: 52—66). Tätä vanhemmat havainnot (vuosilta 1950—76) on koottu yhteen katsaukseen (Savon Luonto 9: 24—38). Havainnot on arkistoitu Kuopion museon luonnontieteen osaston faunistiseen havaintokortistoon. Tässä vuosiraportissa esitetään vuoden 1981 faunistiset havainnot.

Faunistisen havaintoaineiston keräilyalueena on Lintutieteellisten Yhdistysten Liiton yhtenäiskoordinaatein rajaama Pohjois-Savon havaintojen keräilyalue. Alue vastaa pääpiirteissään Kuopion läänin. Läänin ulkopuolelta aineistossa on mukana joitakin havaintoja Pyhännän ja Pyhäjärven kuntien alueelta.

Lajit, joista Pohjois-Savossa kootaan faunistiset havainnot, on luetteloitu (esim. Siivekäs 2: 150—151). Luetteloon kuuluu SLY:n rariteettikomitean hyväksyttäväksi kuuluvien valtakunnallisten harvinaisuuksien lisäksi 164 lajia, joista tulee ilmoittaa joko kaikki havainnot tai pesimäaikaiset havainnot tai joistakin lajeista pesimäpaikat. Lajit voidaan jakaa seuraaviin ryhmiin: 1) harvinaiset tai harvinaisena pidetyt pesijät, 2) harvinaiset tai harvinaisena pidettävät muuttajat, 3) harvinaiset vaeltajat ja 4) satunnaisharhailijat. Havainnot satunnaistalvehtijoista julkaistaan nykyisin talvilintukatsauksessa (talven 1980—81 havainnot ks. Siivekäs 2: 67—77 ja talven 1981/82 tämä lehti). Koska pöllöjen pesimäaikaiset havainnot julkaistaan erillisessä pöllökatsauksessa (vuoden 1981 havainnot Siivekäs 2: 140—144), näitä havaintoja ei käsitellä tässä yhteydessä enää yksityiskohtaisesti.

Joukko faunistiseen luetteloon kuuluvia lajeja on jätetty tässä katsauksessa käsittelemättä, sillä ne on tarkoitettu julkaista muutamien vuosien välein. Näin on tarkoitettu koota mm. uusia pesimispaikkatietoja (esim. eräät vesilinnut) ja seurata esiintymismuutoksia (esim. kuikka ja palokärki).

Faunistisessa lajiluettelossa on mainittu ne lajit, joista havaintoa ilmoitettaessa vaaditaan määrittäisperusteet (esim. Siivekäs 2: 150—151). Joitakin havaintoja on jouduttu jättämään pois tästä katsauksesta puuttuvien tai puutteellisten määrittäisperusteiden vuoksi.

Faunistisia havaintoja luovutti 36 lintuharrastajaa. Katsauksessa on lisäksi esitetty tiedot Kuopion museon luonnontieteen osastolle kuolleena tuoduista linnuista (lyhenne mus.). Myös "maallikkohavaintoja" (yleensä Kuopion museolle ilmoitettuja) on otettu mukaan, mikäli lajimääritys on voitu riittävin tunto-merkein "selvissä tapauksissa" varmistaa. Näiden havaintojen yhteydessä on esitetty havainnon tekijän lisäksi havainnon varmistaja (esim. H. Julkunen/OL).

Havainnoijien määrä on edellisiä vuosia suurempi. Joukko on kasvanut vuosi vuodelta (1978 17, 1979 21, 1980 29 ja 1981 35 havainnoijaa). Havainnoinnin alueellinen jakautuminen on viime vuosina tasoittunut, joskin Kuopio (Riistavesi mukaan lukien) on edelleen selvästi aktiivisinta havainnointialuetta. Kuopion ohella aktiivisesti havainnoituja kuntia ovat Kaavi, Maaninka ja Rautalampi.

Havaintojaan luovuttivat seuraavat henkilöt (nimilyhenteitä on käytetty, mikäli havaintoja on ollut useita):

Erkki Björk (EB), Juhani Haukka (JH), Esa Hohtola (EH), Markku Huttunen (MH), Timo Hämäläinen (TH), Silveri Jussila (SJ), Ari Jäntti (AJ), Jukka Kauppinen (JKa), Jorma Knuutinen (JKn), Martti Komulainen (MK), Jari Leskinen, Martti Linkola (ML), Osmo Liimatainen (OL), Mikko Mönkkönen (MM), Pentti Pakarinen (PP), Raimo Pakarinen (RP), Matti Pirskanen (MP), Jyrki Pynnönen (JP), Juha Pääkkönen (JPä), Antti Reinikainen (AR), Pentti Runko (PR), Timo Ruotsalainen (TR), Seppo Rytkönen (SR), Eino Savolainen, Kari Saukkonen (KS), Hannu Siikavirta (HS), Uolevi Skarén (US), Janne Taskinen (JT), Juhani Toivanen (JTo), Markku Tossavainen, Jorma Tuomai-
nen (JTU), Markku Ukkonen (MU), Mirja Ukkonen (MiU), Jyrki Uotila (JU), Esko Vesänen (EV), Veli-Matti Väänänen (V-MV).

Havaintojen käsittelyssä Riistavesi, joka kuuluu nykyisin Kuopioon, on luet-
tu käytännön syiden vuoksi itsenäiseksi kunnaksi. Eräiden pesimärauhaa kai-
paavien harvinaisten/uhanalaisten lajien osalta ei ole ilmoitettu kuntaa tarkem-
pia havaintopaikkoja.

Lajin nimen perässä on sulkuihin merkitty lyhenne, joka ilmoittaa, mitä
havaintoja kyseisestä lajista kootaan faunistiseen katsaukseen: k = kaikki ha-
vainnot, p = pesimäaikaista havainnot ja pp = pesimäpaikat.

Lajikohtaiset havainnot

Kaakkuri *Gavia stellata* (k). Pesimätiedot Suonenjoelta (JKa, ML), Tervosta (JKa), Kaavilta (JTo) ja Tuusniemeltä (O. Eskelinen). Pesimätilanne edellisen vuoden kaltainen. Havaittu lisäksi pesimä-
aikana Suonenjoella (ML). Kevät- ja syyshavainnot: 1. ja 4.5. 1 juv Kiuruvesi Hautajärvi (otettiin kiinni, laskettiin ja löydettiin myöhemmin kuolleena) (TH, SJ); 20.9. 1 yks. Maaninka Valkeinen (V-MV); 23.9., 28.9. ja 16.10. 1 yks. Maaninka Lapinjärvet (V-MV).

Merimetso *Phalacrocorax carbo* (k). Kuusi havaintoa ajalta VI—IX: 16.6. katiskasta kuolleena löydetty yks. Pielavesi Löytynjärvi (T. Kärkkäinen/JTa). Lintu oli rengastettu 15.7. 1980 poikasena NL:n Muurmansissa; 8.7. 1 yks. Suonenjoki Hulkola (JKa); 17.7. 1 yks. Muuruvesi Iso-Pieksän-
järvi (T. Savolainen/JTu); 23.8. 1 yks. Kiuruvesi Saarijärvi (E. Kononen/SJ); 1 juv Rautalampi Etelä-Konnevesi (JKn); 19.9. 1 yks. Rautalampi Etelä-Konnevesi (HS).

Harmaahaikara *Ardea cinerea* (k). 25.5. 1 yks. Rautalampi Tyyrinvirta (JKn & RP); 20.8.—9.9. 1 yks. Nilsä Niinimäki (J. Viinikka); 16.—21.8. 1 yks. Kiuruvesi Rapakkojoki (SJ). Pohjois-Savosta on ennestään 11 havaintoa.

Kaulushaikara *Botaurus stellaris* (k). Havaittiin kolmessa eri paikassa: Maaninka Mustavirta 1 äänt. 12.—19.5. (PR, KS, V-MV, JTU); Kuopio Jännelempi 1 äänt. 18.5. (MP & JTU) sekä 14.6. ja 9.8. (TR); Maaninka Patalahti 1 äänt. 8.6. (AR). Kaulushaikara on havaittu aiemmin maakun-
nassa 20 kertaa, 1970-luvulla kuusi kertaa.

Kattohaikara *Ciconia ciconia* (k). 16.5. 2 yks. Pielavesi Säviäntaipale (M. Eskelinen/JTU). Tiedossa Pohjois-Savosta ennestään vain kolme havaintoa.

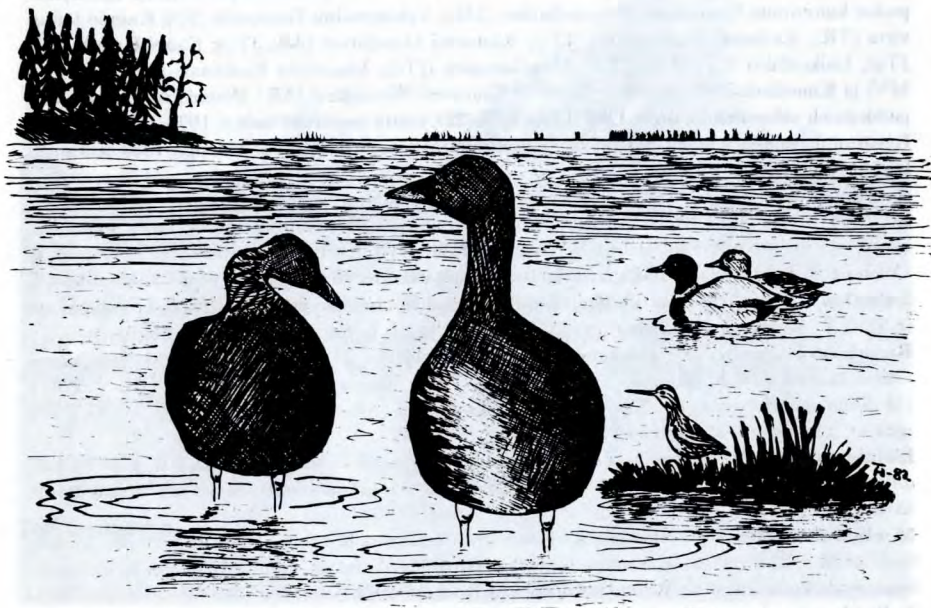
Lapasotka *Aythya marila* (k). Seuraavat syyshavainnot Maaningalta: 26.10. 1 yks. ja 29.10. 2—3 yks. (yksi ammuttu) Valkeinen (PR, V-MV); 30.10. 5 yks. ja 13.11. ♂ Ylä-Ruokovesi (V-MV). Lapasotkasta on Pohjois-Savosta 1970-luvulta kolme havaintoa.

Alli *Clangula hyemalis* (p). Kesähavainto: 19.6. ♀ Maaninka Valkeinen ((V-MV).

Pilkkasiipi *Melanitta fusca* (k). Yksi kevät- ja kaksi myöhäissyyshavaintoa: 23.5. ♂ Rautalampi Etelä-Konnevesi Iso Selkä (JKn); 28.11. 1 yks. Kuopio satama (EB); 1.—6.12. 5 yks. Maaninka Viannankoski (PR, JTa). 1970-luvulla pilkkasiivistä tehtiin neljä kevät-, yksi kesä- ja seitsemän syys-/talvihavaintoa.

Merihanhi *Anser anser* (k). 9.5. 11 yks. Rautalampi Rastunsuo (EV). 1970-luvulta Pohjois-Savosta yksi havainto.

Metsähanhi *Anser fabalis* (p). Yksi varma ja yksi ilmeinen pesintä: 31.5. pesälöytö Rautavaara (JTo, JTU); 25.8. 1 ad + 2 juv, joista ammuttiin 1 ad ja 1 juv Kaavi (E. ja M. Huovinen/JTo). Lisäksi kolme muuta pesimäaikaista havaintoa: 10.6. 2+4 yks. Pyhäjärvi (JP, JTU); 15.6. 5 yks. Rautavaara (JTo); 8.7. 1 yks. Maaninka (PR).

Piirros: Timo Hämäläinen.

Valkoposkianhi *Branta leucopsis* (k). 11. 10. kiinni otettu yks. (ampumahaava siivessä) Maaninka Pulkonkoski (Savon Sanomat).

Kanadanhanhi *Branta canadensis* (k). Riistavesi Lintujärvet 1 yks. 13. 5. (MM, MP & JTu) ja 3. 6. (JTu); 8. 6. 1 yks. Leppävirta Paukarlahti Melanen (JKa). Aiemmin vain yksi havainto Pohjois-Savosta.

Joutsen *Cygnus cygnus* (k). Poikuehavainto Karttulasta (JKa). Lisäksi tavattu pesimäaikana 2 yks. Rautavaaralla (JTo) ja Pyhäjärvellä (JP & JTu).

Pikkujoutsen *Cygnus columbianus* (k). 26. 4. 1 yks. Iisalmi Nerohvirta (SR). Kuudes havainto Pohjois-Savosta.

Maakotka *Aquila chrysaetos* (k). Kaksi muuttohavaintoa: 18. 4. 1 yks. Riistavesi Lintujärvet (JP) ja 1 juv. Rautalampi Pohjois-Saikari (ML).

Kiljukotkalaji *Aquila clanga/A. pomarina* (k). 29. 8. 1 ad SW Kuopio Puijo (MU).

Haarahaikka *Milvus migrans* (k). Kolme kevät- ja yksi kesähavainto: 30. 4. 1 yks. Iisalmi Nerohvirta (SR); 12. 5. 1 muuttava ad ja 13. 5. 1 muuttava ad Riistavesi Lintujärvet (MM, MP, JTu); 18. 6. 1 ad Kuopio Likolahti (JP). 1970-luvulta on seitsemän haarahaikkahavaintoa, joista yksi pesimätieto.

Rusko-uuhaukka *Circus aeruginosus* (k). Havaintoja huhti-toukokuulta Riistavedeltä sekä yksi kesäkuinen havainto Maaningalta; Riistavesi Lintujärvet 28. 4. ♂ (MP & JTu), 9. 5. muuttava ♂ (MM & JTu) ja 16. 5. ad ♀ (JP & JTu); Maaninka Patalahti 8. 6. ♂ ♀ (AR).

Sinisuo-haukka *Circus cyaneus* (p). Tavattiin ajanjaksolla 15. 5.—31. 7. yhteensä 10 paikalla: Tervo Talluskylä ♂ (KS); Keitele Niinivedenpää ♀ (ML); Kaavi Rovevaara ♂ ♀ ja poikue (JTo); Kaavi Maarianvaara ♂ (S. Räsänen/J To); Varpaisjärvi Koivumäki ♂ (KS); Rautavaara Tiilikajärven Alussuo ♂ (JTo), JTu ja Hietasuo (JTo); Sonkajärvi Pihlajasuo ♂ (JTu); Sonkajärvi Tavisuo ♀ (JTu); Pyhäjärvi Pilpaneva ♀ (JP & JTu). Vuonna 1980 sinisuo-haukka havaittiin pesimäaikana yhteensä 17 paikalla, 1979 5 paikalla ja 1978 8 paikalla.

Muuttohaukka *Falco peregrinus* (k). Kevätmuuttohavainto: 12. 5. 1 yks. Riistavesi Lintujärvet (MM, MP & JTu). 1970-luvulla nähtiin muuttohaukka kerran keväällä ja kerran syksyllä.

Tuulihaukka *Falco tinnunculus* (k). Pesimäaikaisia (15. 5.—31. 7.) havaintopaikkoja 12. Esiintymispaikat kunnittain: Rautalampi Pohjois-Saikari (ML); Vehmersalmi Tervassalo (JU); Kuopio Jännevirta (TR), Kallavesi Koistinsaaret (JTu); Riistavesi Lintujärvet (AR, JTu); Kaavi Kataja (JTo, JTu), Luikonlahti 2 paikkaa (JTo), Maarianvaara (JTo); Maaninka Keskisaari lentopoikue (V-MV) ja Kinnulanlahti lentopoikue (V-MV); Kiuruvesi Niemisjärvi (AR). Pesimäaikaisia havaintopaikkoja oli vähemmän kuin v. 1980 (17) ja 1979 (22), mutta enemmän kuin v. 1978 (11) ja 1977 (7). Kevätmuuttoajalta yht. 22 havaintoa ja syysmuuttoajalta 3 havaintoa. Vuonna 1980 tehtiin 31 kevät- ja 11 syyshavaintoa.

Riekko *Lagopus lagopus* (k). Talvihavainnot on esitetty talvilinnustokatsauksissa (talvi 1980/81 Siivekäs 2: 71 ja talvi 1981/82 tämä lehti). Huhti-elokuulta on 25 havaintopaikkaa, jotka jakautuvat kunnittain seuraavasti: Rautalampi 8, Riistavesi 1, Kaavi 5, Karttula 1, Rautavaara 6, Kiuruvesi-Vieremä 2, Sonkajärvi 2. Syys-marraskuulta on vain kaksi havaintoa: Suonenjoki 1 ja Maaninka 1.

Luhthaukka *Porzana porzana* (k). Kolme laulajaa tavattiin heinäkuussa: 3. 7. Karttula Poijaslampi (KS), 5. 7. Riistavesi Keskimmäinen (MP & JTu) ja 21. 7. Kuopio Jännevesi (TR).

Ruisräikkä *Crex crex* (k). Havaintoja neljästä ääntelijästä: 24. 5. 2 yks. Kiuruvesi Niemisjärvi, toinen äänessä vielä kesäkuussa (SJ); 29. 5.—9. 6. 1 yks. Suonenjoki Maamieskoulu (JKa); 22. 6. 1 yks. Siilinjärvi Kasurila (JP). Viideltä edelliseltä vuodelta on 0—3 havaintoa ja 1970-luvulta keskimäärin 2.4 havaintoa vuosittain.

Liejukana *Gallinula chloropus* (k). 8.—22. 6. 1 ääntelijä Maaninka Valkeinen (EB, PR, V-MV). Laji on tavattu Riistaveden Lintujärvellä vuodesta 1975 lähtien säännöllisesti. Muualta vain muutama havainto.

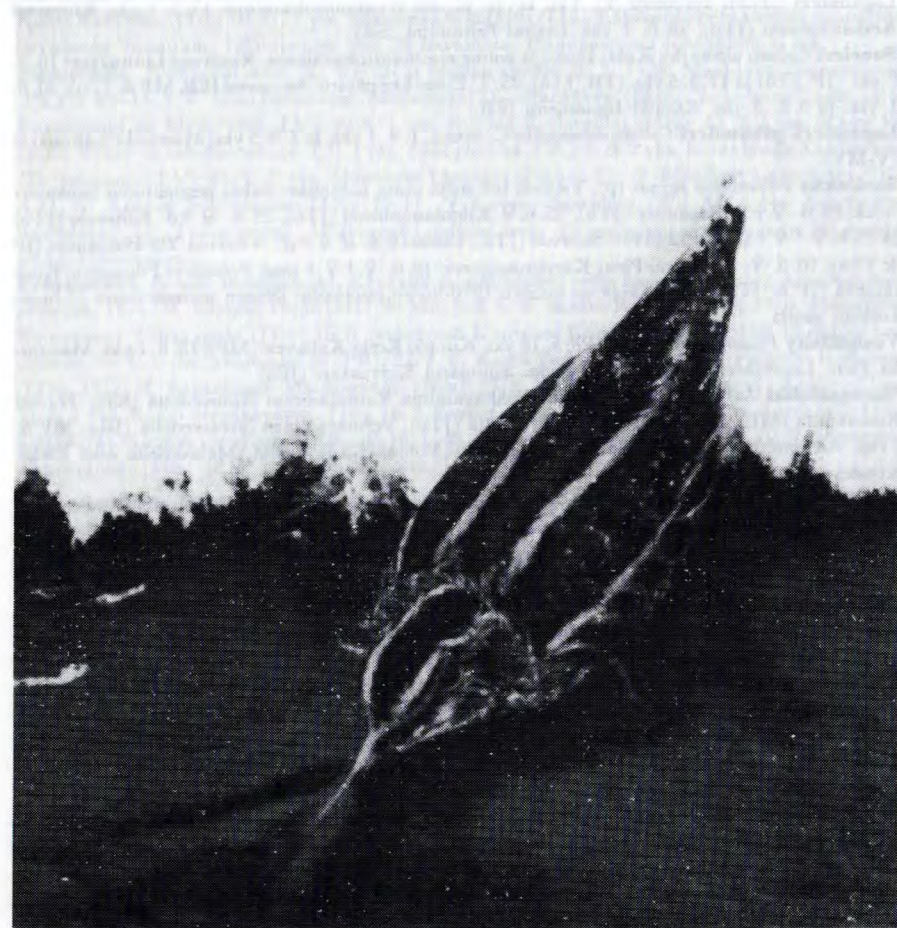
Meriharakka *Haematopus ostralegus* (k). Kaksi kevähavaintoa Rautalammita: 12. 5. 1 yks. Konnekoski ja 22. 5. 22 kiert. yks. Konnevesi Iso Selkä (JKn). Meriharakasta tehtiin 1970-luvulla yhdeksän havaintoa, joista kaksi on Rautalammin Etelä-Konnevedeltä.

Tylli *Charadrius hiaticula* (k). Keväthavainnot: 9. 5. 1 yks. Rautalampi Rastunsuo (EV); 16. 5. 4 yks. ja 17. 5. 1 yks. Riistavesi Keskimmäinen (JTu ym.). Syyshavainto: 15.—17. 9. 1 yks. Maaninka kk (PR).

Pikkutylli *Charadrius dubius* (p). Kuusi pesimäaikaista esiintymispaikkaa: Kuopio Siikaniemi (EB), Kuopio Savilahti (MH, JKa), Kuopio Sorsasalo (MH, JP), Kuopio Likolahti (MM), Siilinjärvi Rissala (MH, JP), Rautavaara Tiilikajärvi (JTu). Viime vuosilta (1973—80) on tiedossa 3—13 pesimäaikaista esiintymispaikkaa vuosittain.

Kapustarinta *Pluvialis apricaria* (p). Tietoon tuli kolme uutta pohjoissavolaista pesimäsuota: 23. 6. 2 yks. Sonkajärvi Pihlajasuo (JTu); 24. 6. 2+1 yks. Sonkajärvi Rasiniitty ja 2 yks. Sonkajärvi Kinttu-salmensuo (JTu). Lisäksi 10. 6. 1+1+1 yks. Pyhäjärvi Pilpaneva/Kuohuneva (JP & JTu). Aiemmin laji on tavattu pesimäaikana 12 maakunnan suoalueella.

Jänkäkurppa *Lymnocyrtus minimus* (k). Kolme kevähavaintoa Riistaveden Lintujärviltä: 9. 5., 10. 5. ja 16. 5. 1 yks. (MM, JTu). Kesähavaintoja kaksi: 11. 6. 1 kopiseva Kiuruvesi Rikkasuo (JP); 12. 6. 1 kopiseva Pyhäntä Kivenneva (JP & JTu). Kaksi syyshavaintoa Maaningan Lapinjärviltä: 26. ja 27. 9. 1 yks. (PR). Yksi talvihavainto: 13. 12. Kuopion keskusta (JP, TR, JTu).

Jänkäkurppa 13. 12. Kuopion Maljapurossa. Kuva: Jyrki Pynnönen.

Pikkukuovi *Numenius phaeopus* (p). Tietoon tuli kolme uutta pohjoissavolaista pesimäsuota Sonkajärveltä: 24. 6. 1+1+2+2 yks. Kinttusalmensuo (JTU), 24. 6. 1 yks. Rasiniitty (JTU) ja 25. 6. 1+2 yks. Kilposuo (JTU). Lisäksi 12. 6. 5—6 ♂ ♀ Pyhantä Kivenneva (JP & JTU). 1970-luvun puolivälin jälkeen laji on tavattu pesimäaikana 18 maakunnan suoluella.

Punajalkaviklo *Tringa totanus* (k). Kuusi kevätkuutto- ja kolme syysmuuttohavainto. Keväthavainnot: Riistavesi Keskimmäinen 8. 5. 1 yks. (JTU) ja 17. 5. 1 yks. (MK, TR & JTU); Maaninka Mustavirta 9. 5. 8 yks. (PR) ja 19. 5. 1 yks. (MP & JTU); Maaninka Valkeinen 10. 5. 1 yks. (V-MV); Siilinjärvi Toivala 17. 5. 3 yks. (MH, JP). Syysmuuttohavainnot: 1. 8., 9. 8. ja 11. 8. 2 yks. Maaninka Lapinjärvi (V-MV).

Mustaviklo *Tringa erythropus* (k). Pesimiseen viittaavia havaintoja Maaningan Iso Lapinjärveltä: 4.—26. 7. voimakkaasti hätälälevä yks. (V-MV). Esiintymisestä ja käyttäytymisestä julkaistaan myöhemmin erillinen tiedonanto.

Pikkusirri *Calidris minuta* (k). Kaksi syysmuuttohavainto: 13. 8. 1 yks. Iisalmi Peltosalmi (SR) ja 30. 8. 1 yks. Kuopio Ikonniemi (EB). Aiemmin maakunnasta vain yhdeksän havainto.

Lapinsirri *Calidris temminckii* (k). Yksi kevät- ja yksi syysmuuttohavainto: 17. 5. 1 yks. Riistavesi Keskimmäinen (JTU); 18. 8. 1 yks. Iisalmi Peltosalmi (SR).

Suosirri *Calidris alpina* (k). Kaksi kevät- ja kolme syysmuuttohavainto: Riistavesi Lintujärvet 16. 5. 2 yks. (JP, JTU) ja 17. 5. 5 yks. (TR, JTU); 25. 7. 2 yks. Leppävirta Suvasvesi (EB, MP & JTU); 30. 8. 1 yks. ja 5. 9. 3 yks. Kuopio Ikonniemi (EB).

Lapinsirri/pikkusirri *Calidris temminckii/C. minuta*. 1. 9. 1 yks. ja 2. 9. 5 yks. Maaninka Lapinjärvi (V-MV).

Suokukko *Philomachus pugnax* (p). Tietoon tuli neljä uutta pohjoissavolaista pesimäsuota Sonkajärveltä: 24. 6. ♀ + ♀ Rasiniitty (JTU), 25. 6. ♀ Kilpolamminsuu (JTU), 25. 6. ♀ + ♂ Kilposuo (JTU) ja 26. 6. ♀ + ♀ + ♀ Laakajärven Suursuo (JTU). Lisäksi 9. 6. ♂ ♀ + ♂ Vieremä Ylä-Haajainen (JP & JTU); 10. 6. ♀ Pyhäjärvi Pieni Kärämäenjärvi; 10. 6. ♀ + ♀ + pesä Pyhäjärvi Pilpaneva/Kuohuneva (JP & JTU). Suokukkoja on tavattu 1970-luvun puolivälin jälkeen pesimäaikana 13 maakunnan suolla.

Vesipääsky *Phalaropus lobatus* (k). 23. 5. 10 yks. Kuopio Keski-Kallavesi (MP); 15. 6. 1 yks. Maaninka Pieni Lapinjärvi (V-MV); 1. 9. 2 yks. Siilinjärvi Koivusaari (JPä).

Harmaalokki *Larus argentatus* (pp). Pesimähavaintoja Rautalammin Niinivedeltä (RP), Tervon Rasvangilta (ML), Kuopion Keski-Kallavedeltä (JTU), Vehmersalmen Suvasvedeltä (JKA, MP & JTU). Aiemmilla vuosilla on pesimätietoja lisäksi Pohjois-Kallavedeltä, Melavedeltä sekä Etelä-Konnevedeltä.

Räyskä *Hydroprogne caspia* (k). 5. 5. 2 yks. Iisalmi Nerohvirta (US). Neljäs havainto Pohjois-Savosta. Edelliset havainnot kesäajalta.

Lapinttiira *Sterna paradisaea* (k). 24. 5. 1 yks. Karttula Saittajärvi (KS). Aiemmin lapinttiira on nähty Pohjois-Savossa kerran 1960-luvulla ja kerran 1970-luvulla.

Uuttukyyhky *Columba oenas* (k). Kaksi keväthavainto: 30. 5. 5 yks. Kuopio Siikaniemi ja 13. 4. 1 yks. Riistavesi Lintujärvet (MM). Lajista tehtiin 1970-luvulla keskimäärin kaksi havainto vuodessa. Viimeiset pesimätiedot ovat 1940-luvulta.

Tunturikyyhky *Streptopelia turtur* (k). 21.—30. 9. 1 yks. Siilinjärvi Jälä (H. Julkunen/OL). Aiemmin laji on nähty Pohjois-Savossa kymmenen kertaa.

Huuhkaja *Bubo bubo* (k). Keväällä (II—V) Rautalammin soidinhavaintoja neljältä eri paikalta (JKn, EV), jonka lisäksi huhuileva yks. 27. 12. (JH).

Varpuspöllö *Glucidium passerinum* (k). Keväällä todettiin neljä asuttua varpuspöllöreviiriä (Siivekäs 2: 140—144 sekä JP & TR). Lisäksi tavattiin pesimäaikana (5. 5.) Kuopion Puijonlaaksossa. Kevättaalisesta esiintymisestä ks. Siivekäs 2: 67—77 ja syysaltaisesta talvilintukatsausta 1981/82. Elo-marraskuulta yhteensä kuusi havainto (IX 2, X 2 ja XI 2), jotka koskevat viittä eri yksilöä.

Lehtopöllö *Strix aluco* (k). Keväällä soidinääntelyä Kuopion Puijolta (MU & MiU), Maaningan Kinnulanlahdesta (monet), Tervon Haapamäestä (ML) sekä poikuehavainto Rautalammin Kattilavirrasta (JKn, EV). Lisäksi 2. 3. 1 kuoll. yks. Leppävirta Kauppinmäki (Mus) ja 6. 5. 1 kuoll. yks. Siilinjärvi Toivala (Mus).

Lapinpöllö *Strix nebulosa* (k). Lapinpöllöjä havaittiin tammi-toukokuussa seuraavasti: I 8 yks., II 12 yks. III 9 yks., IV 7 yks. ja V 6 yks. Osasta linnuista tehtiin havaintoja läpi kevään, joten havaittujen lintujen yksilömäärä jää kahdenkymmenen paikkeille. Sonkajärvellä tavattiin 2—3 yks. (US), muut Kaavilla (JTO ym.). Pesimiseen viittaavia havaintoja saatiin kolmelta paikalta (yksi pesintäyritys ja yksi poikuehavainto, Siivekäs 2: 140—144).

Sarvipöllö *Asio otus* (k). Sarvipöllöjä havaittiin keväällä/kesällä kolmella reviirillä (Siivekäs 2: 140—144). Lisäksi 30. 4. 1 kuoll. yks. Kuopio keskusta (Mus).

Kehtääjä *Caprimulgus europaeus* (k). 22.—23. 5. 3 äänt. Rautalampi Hanhitaipale (EV); 23. 6. 1 äänt. Rautalampi Hankavesi Nipuri (JKn & RP); 30. 5. 1 yks. Pielavesi Kyntinen (JTa); 28. 6. 1 kuollut yks. Vehmersalmi Ritonieniemi (MK).

Harjalintu *Upupa epops* (k). Yksi kevät- ja yksi syysmuuttohavainto: IV:n loppu 1 yks. Suonenjoki keskusta (useat/JKa); 6. 10. 1 yks. Maaninka Tuovilanlahti (A. Lankinen/JTU). Harjalinnusta on ennestään 20 havainto, joista seitsemän on 1970-luvulta.

Harmaapäätikka *Picus canus* (k). 10. 1. ♂ Kuopio Silmäsuon kaatopaikka (MP & JTU); 27. 9. ♂ Kaavi Rasimäki (JTO); 10. 11. 1 yks. Maaninka Kyntinen (JTa). Lajista on tehty yleensä muutamia havaintoja vuosittain, 1970-luvulta yht. 20 havainto. Pesimäaikaista havaintoja ei ole.

Pikkutikka *Dendrocopos minor* (k). Kevät- ja kesähavainnot: 18. 3. 1 yks. Maaninka Viannonkoski (PR); 5. 4.—14. 5. ♂ (viisi havainto) Rautalampi kk—Hankavesi (JKn); "koko kevät" soid. ♂ ♀ Rautalampi kk Mylly (HS, EV); 10. 5. 1 yks. Kuopio Kallansillat (MK); 13. 5. 1 yks. Kaavi kk (MU). Syksy- ja talvihavainnot: 1. 9. 1 yks. Siilinjärvi kk (OL); 6. 9. 2 yks. Rautalampi Kattilavirta (T. Tolmunen/EV); 21. 9. 2 yks. Maaninka Onkivesi (PR); 1. 11. ♀ Riistavesi Lintujärvet (JP); 8. 11. ♀ Kuopio Puijonlaakso (TR); 25. 11. ♀ Kuopio Saarijärvi (JP); XII 1 yks. Leppävirta Sajjanlahti (M. Tossavainen). 1970-luvulla tehtiin noin 15 pesimäaikaista ja noin 30 muuta pikkutikkahavainto.

Pohjantikka *Picoides tridactylus* (k). Keväältä ja alkukesältä neljä havainto, joista kaksi varmaa pesintää: 18. 4. ♂ Kuopio Puijo (MU & MiU); 1. 5. ♂ Kaavi Raiskio (JTO); 13. 6. poikaspesä Rautavaara Tiilikajärvi (JTO); 16. 6. poikaspesä Kiuruvesi Koivujoki (SJ). Lisäksi 12 muuta havainto: 14. 1. 1 yks. Maaninka kk (PR); 27. 1. ♂ Kaavi Potku (JTO); 1. 1 yks. Pielavesi Kyntinen (JTa); 11. 2. ♂ Rautalampi Maukosniemi (JKn); 23. 2. ♀ ja 26. 2. 1 yks. Kaavi Kokka (JTO); 11. 8. 1 yks. Kaavi Sivakkavaara (JTO); 16. 9. kuollut ♂ Kuopio keskusta (EB, ks. Siivekäs 2: 113); 3. 10. 1 yks. Kuopio Vuorilampi (EB); 10. 10. 1 yks. Riistavesi Lintujärvet (KS); 25. 10. ♀ Suonenjo-Keurunmäki (MK, JP & KS); 29. 12. 1 yks. Kaavi Onnivaara (JTO).

Kuhankeittäjä *Oriolus oriolus* (k). Ajanjaksolta 23. 5.—12. 8. yhteensä 27 laulajaa. Valtaosa havainnoita on kesäkuulta. Kunnittainen havaintojakauma: Kuopio 9, Rautalampi 8, Leppävirta 4, Vehmersalmi 2, Kaavi 1, Karttula, 1, Maaninka 1, Kiuruvesi 1. Kuhankeittäjä esiintyi v. 1981 poikkeuksellisen runsaslukuisena; vuosina 1976—80 tavattiin 4—8 laulajaa kesässä ja koko 70-luvulla yht. 39 laulajaa.

Mustavaris *Corvus frugilegus* (p). Neljä kesähavainto: 21. 5. 8 yks. Siilinjärvi Kasurila (JP); 5. 6. 1 yks. Riistavesi Lintujärvet (AR); 14. 6. 1 yks. Siilinjärvi Kasurila (JTU); 22. 6. 1 yks. Vesanto Niinivedenranta (ML). Myös viime vuosilta on kesähavaintoja.

Naakka *Corvus monedula* (p). Naakan pesimisestä ja esiintymisestä Kuopion Likolahdessa ks. Siivekäs 3: 29. Muualta kaksi pesimäaikaista havainto: 22. 5. 4 yks. Riistavesi Lintujärvet (JP) ja 29. 6. 4 yks. Iisalmi ratapiha (AR). 1970-luvulta naakan pesimätietoja on Iisalmesta, Varkaudesta ja Maaningalta.

Pähkinähakki *Nucifraga caryocatactes* (k). 9. 9.—8. 10. 1 yks. Maaninka kk (PR); 6. 10. 1 yks. Viere-mä Nissilä (J. Laitinen/OL).

Kuukkeli *Perisoreus infaustus* (k). Kaavilta neljä esiintymispaikkaa ajanjaksolta 4. 9.—18. 2.: 1 yks. ja 2 yks. Potku, 1 yks. Kokka, 1 yks. Syrjävaara ja 2 yks. Maarianvaara (JTO). Lisäksi syysmuuttohavaintoja Suonenjoen Kärrkäälastä (A. Nyren/JKa) ja Karttulan Airakselta (JP).

Kuusitiainen *Parus ater* (p). Pesimäaikana Kuopiossa tarkasti inventoidun Puijon—Puijonsarven alueella yht. 16—18 reviiriä (MU).

Lapintiainen *Parus cinctus* (k). 15. 2. 1 yks. Rautavaara Tiilikka (TR); 19. 9. 1 yks. Iisalmi Palosvuori (SR). 1970-luvulta viisi havaintoa.

Pähkinänakkeli *Sitta europaea* (k). Syyshavaintoja muutamista yksilöistä: Maaninka kk 15.—23. 10. 1 yks. (PR, V-MV), 3.—6. 11. 2 yks. (PR, JTa), 6.—13. 11. 1 yks. (PR, JTa); Kuopio Maljalampi 3. 11. 1 yks. (AR); Kuopio Linnanpelto 6.—7. 11. ja 10. 11. 1 yks. (K. Eskelinen/OL) sekä 26. 12. 1 yks. (R. Hänninen); Suonenjoki keskusta 10.—17. 11. 1 yks. (E. Yletyinen/OL); Kiuruvesi Luupuvesi XII:n loppu 1 yks. (L. Juntunen/SJ). Edelliset havainnot vuodelta 1977.

Satakieli *Luscinia luscinia* (k). Ajanjaksolla 19. 5.—24. 6. kuultiin yhteensä 28 yks. Laulajat kunnittain: Siilinjärvi 9, Riistavesi 5, Rautalampi 5, Kaavi 2, Pielavesi 2, Vehmersalmi 1, Leppävirta 1, Juankoski 1, Maaninka 1, Kiuruvesi 1. Edellisenä vuonna kuultiin 17 yks. ja ajanjaksolla 1975—79 keskimäärin 18 yks. vuodessa (5—36 yks./vuosi). Varkaudessa tavattiin v. 1981 8 yks. ja vastaavasti vuosina 1971—77 4—13 yks. (Siivekäs 2: 92).

Pensassirkkalintu *Locustella naevia* (k). Ajanjaksolla 23. 5.—18. 7. havaittiin yhteensä 23 laulajaa. Valtaosa havainnoista on kesäkuulta. Laulajat kunnittain: Rautalampi 6, Riistavesi 4, Maaninka 4, Kuopio 3, Juankoski 1, Kaavi 1, Nilsä 1, Siilinjärvi 1, Varpaisjärvi 1, Kiuruvesi 1. Lajista kertyi havaintoja normaalia runsaammin; v. 1980 kuultiin 12 laulajaa ja vuosina 1975—79 3—10 yks./vuosi (taulukko 1). Pensassirkkalintu oli huomattavasti viitakerttusta runsaampi. Yleensä lajien runsaussuhteet ovat päinvastaiset. Edellä esitetyissä havainnoissa ei ole mukana Varkauden kaupunki, jossa havaittiin v. 1981 1 yks. (1971—1977 2—6 yks.).

Taulukko 1. Pensassirkkalinnun ja viitakerttusen yksilömäärät Pohjois-Savossa vuosina 1975—81.

Laji	-75	-76	-77	-78	-79	-80	-81	Ka.
Pensassirkkalintu	5	6	4	10	3	12	23	9.0
Viitakerttunen	5	11	7	12	14	27	14	12.9
Yhteensä	10	17	11	22	17	39	37	21.9

Viitasirkkalintu *Locustella fluviatilis* (k). 24. 6.—3. 7. 1 la Maaninka Lapinjärvi (JPä). Viides havainto Pohjois-Savosta.

Rytikerttunen *Acrocephalus scirpaceus* (k). Muutama kesähavainto: 23. 6. 2 la Kuopio Kuhanen ja 24. 6. 1 la Leppävirta Saamainen (EB). Varkaudessa on tehty viime vuosina muutamia havaintoja (ks. Siivekäs 2: 92). Muualta Pohjois-Savosta vain kaksi havaintoa.

Luhtakerttunen *Acrocephalus palustris* (k). 7. 6. 1 la Kuopio Savisaari (MM). Lajin kymmenes havainto Pohjois-Savosta.

Viitakerttunen *Acrocephalus dumetorum* (k). Ajanjaksolla 30. 5.—24. 6. kuultiin yhteensä 14 laulajaa. Laulajat kunnittain: Kuopio 5, Riistavesi 2, Kaavi 2, Leppävirta 1, Vehmersalmi 1, Maaninka 1, Pielavesi 1, Rautavaara 1. Vuonna 1980 kuultiin maakunnassa 27 yks. ja jaksolla 1975—79 5—14 yks./vuosi (ks. taulukko 1). Kuopion yksilömäärä (5 yks.) yli selvästi edellistä vuotta (21 yks.) alhaisempi. Varkaudessa tavattiin v. 1981 3 yks. (vuosina 1971—77 2—6 yks.).

Kultarinta *Hippolais icterina* (k). 6. 6. 1 la Kuopio Niuvanniemi (EH).

Mustapäähäkerku *Sylvia atricapilla* (k). Kuopiossa Puijon—Puijonsarven alueella noin 10 reviiä (MU). Muualta kolme pesimäaikaista havaintoa: 15. 6. 1 la Kaavi Karsikkovaara (MU & MiU); 22. 6. 1 la Kaavi Syrjävaara (JTo); pesälöytö (mm. 1. 7.) Rautalampi Pitkälahti (AJ). Lisäksi kaksi syyshavaintoa: 1. 9. kuollut ♀ Maaninka kk (PR, V-MV); 24.—31. 10. 1 yks. Rautalampi keskusta (AJ). Viime vuosina (1977—80) on kuultu maakunnassa 5—10 laulajaa vuosittain.

Idänuunilintu *Phylloscopus trochiloides* (k). Kaksi pesimäaikaista esiintymispaikkaa: 23. 5.—12. 6. 1—2 la Kuopio Puijo (EB, MU); 7. 6. 1 la Vehmersalmi Suvasvesi Särkijärvi (MP & JTu). Lajin viimeaikaisesta esiintymisestä ks. Siivekäs 2: 33—45.

Kirjosiipiunilintu *Phylloscopus inornatus* (k). 8.—10. 11. 1 yks. Kuopio keskusta (JP & TR). SLY:n Rariteettikomitea on hyväksynyt havainnon. Toinen havainto Pohjois-Savosta.

Pikkusieppo *Ficedula parva* (k). 10. 6. 1 la ♂ Kaavi Raiskio (JTo). Lajista on tehty viime vuosina yleensä 1—2 havaintoa vuosittain.

Tilhi *Bombycilla garrulus* (p). Yksi kesähavainto: 26. 7. 2 yks. Vesanto Titolahti (E. Savolainen).

Lapinharakka *Lanius excubitor* (p). Vain yksi pesimäaikaisten havainto: 24. 6. 1 yks. Sonkajärvi Pihlajasuo (JTU).

Nokkavarpunen *Coccothraustes coccothraustes* (k). Noin 15. 3.—15. 4. 1 yks. Kiuruvesi kk (G. Piip-po/SJ). 1970-luvulta havaintoja joka vuodelta.

Tikli *Carduelis carduelis* (p). Pesimäaikaista havaintoja Kuopion Savilahdesta, Haapaniemeltä (EB) sekä Peipposenrinteeltä (MU). Edelliseltä vuodelta kaksi ja 1970-luvulta kahdeksan pesimäaikaista havaintoa. Kaikki pesimäaikaiset havainnot ovat toistaiseksi Kuopiosta.

Hemppo *Carduelis cannabina* (p). Viisi pesimäaikaista esiintymispaikkaa: 21. 5. 1 la Kuopio Likolah-ti, 22.—23. 5. 2 ♂ ♀ Kuopio keskusta kasarmialue (EB), 25. 7. 2 ♂ + 2 ♀ Kuopio Savilahti (MH); V—VI ♂ Suonenjoki Närevaara (JKA, JTu); 26. 6. ♀ Kiuruvesi Niemisjärvi (AR).

Tundraurpiainen *Acanthis hornemanni* (k). 27. 3. 6 yks. Kuopio Likolahti (JP).

Kirjosiipikäpylintu *Loxia leucoptera* (k). 26. 7. 1 yks. Iisalmi Kangaslampi (SR); 4. 8. 3 ♀-puk. Kuopio Puijo (TR); 29. 8. yht. 25 yks. Kuopio Puijo (MU); 5. 9. 4 yks. Kaavi Mönkkönen (JTo); 20. 11. 1 yks. Maaninka kk (JTa). Edelliset havainnot vuodelta 1979.

Pikkuvarpunen *Passer montanus* (k). Talvihavainto: 2. 1. 1 yks. Kuopio Niirala (MP & JTu). 1970-luvulla pikkuvarpunen tavattiin kolmena talvena.

Lisähavaintoja aiemmilta vuosilta

Seuraavassa esitetään havaintoja, joita ei ole aiemmin julkaistu puuttuvien tai riittämättömien määrittämisperusteiden vuoksi. Mukana on ainoastaan alueellisia harvinaisuuksia, joista tulee aina ilmoittaa määrittämisperusteet. Tässä esitettävistä havainnoista on myöhemmin ilmoitettu hyväksyttävät määrittämisperusteet. Keltahemppoa lukuunottamatta havainnot ovat vuodelta 1980.

Maakotka *Aquila chrysaetos* (k). 7. 12. 1980 1 yks. Maaninka Kinnulanlahti (JPä).

Ruskosuohaukka *Circus aeruginosus* (k). 9. 5.—31. 8. 1980 (8 havaintoa) ♂ Iisalmi Iso-Ahmo—Kirmanjärvi—Poskilampi, 11. 5. ♀ ja 30. 8. 2 juv Iisalmi Iso-Ahmo (SR).

Tylli *Charadrius hiaticula* (k). 4. 9. 1980 2 yks. Kuopio Niuva (MH).

Punajalkaviklo *Tringa totanus* (k). 24. 5. 1980 1 yks. Iisalmi Keskimäinen (SR).

Tunturikyyhky *Streptopelia turtur* (k). 13. 6. 1980 1 yks. Leppävirta Kotalahti (A. ja E. Ylönen/E. Savolainen).

Streptopelia sp. 18. 6. 1980 1 yks. Kuopio Saarijärvi (JP).

Kultarinta *Hippolais icterina* (k). 2. 6. ja 16. 6. 1980 1 la Iisalmi kotiseutumuseo (SR).

Idänuunilintu *Phylloscopus trochiloides* (k). 24. 7. 1980 1 la Iisalmi Kirmanjärvi (SR).

Keltahemppo *Serinus serinus* (k). 5. 6. 1978 1 la ♂ Kuopio Niuva (EH).

Kiitokset

Lintuharrastajain työ on taas tuottanut arvokkaan lisän maakuntamme linnustotietouteen. Kiitos havainnoista. Katsauksen aineisto on koottu virkatyönä Kuopion museon luonnontieteen osastolla.

Katsaus Pohjois-Savon talvilinnustoon 1981/1982

Tässä katsauksessa käsitellään perinteiseen tapaan Pohjois-Savon talvilinnustoa ajalta 1.12.81—15.3.82. Talvilintukyselyn palauttavat tai talvilintulaskentoihin osallistuneet seuraavat lintuharrastajat (pääasiallisen retkeilykunnan mukaan):

Kuopio: Erkki Björk = EB, Patrick Hublin = PH, Markku Huttunen = MH, Martti Komulainen = MKo, Marko Pakarinen = MP, Juha Purovesi = JPu, Jyrki Pynnönen = JPy, Timo Ruotsalainen = TRu, Leena Räsänen = LR, Toivo Räsänen = TR, Kari Saukkonen = KS, Arto Tietäväinen = AT, Jorma Tuomainen = JTu ja Jukka Vauras = JV.

Rautalampi: Juhani Haukka = JH, Ari Jäntti = AJ, Jorma Knuutinen = JK, Pentti Pakarinen = PP, Raimo Pakarinen = RP, Hannu Siikavirta = HS ja Esko Vesanen = EV.

Kiuruvesi: Jari Auvinen = JA, Kari Hämäläinen = KH, Timo Hämäläinen = TH ja Mika Kärkäinen = MKä.

Maaninka: Juha Pääkkönen = JPä, Pentti Runko = PR, Janne Taskinen = JTa ja Veli-Matti Väänänen = VMV.

Kaavi: Arto Toivanen = ATo ja Juhani Toivanen = JTo.

Suonenjoki: Pertti Paananen = PPa.

Iisalmi: Tapio Paavola = TP.

Rautavaara: Kimmo Rossinen = KR.

Yksittäisiä havaintoja tuli lisäksi monilta muilta harrastajilta. Kaikille talvilinnuston seurannassa mukana olleille suurkiitokset.

Havainnointiaktiivisuus

Havaintotunteja lienee kertynyt kaikkiaan noin 1300—1500, mistä tulee yli 2000 retkikilometriä. Aktiivisinta retkeily oli Kaavilla, Kuopiossa, Maaningalla ja Rautalammilla, mutta havaintoja kertyi runsaasti myös muualta maakunnasta. Koskikaratutkimuksen ansiosta retket suuntautuivat aikaisempaa enemmän myös taajamien ulkopuolelle.

Talven sääolot

Lämpötila- ja lumioloiltaan talvi oli vaihteleva. Pysyvä lumi tuli lokakuun lopussa ja lumipeite kasvoi alkutalvesta nopeasti. Kevättalvi sensijaan oli hyvin vähäsateinen. Syystalvi oli lauha, mutta alkuvuodesta tuli pitkäkö pakkaskausi, joka vaikutti talvehtiviin lintukantoihin. Kevättalvi oli taas lauhaa ja lämpötilavaihtelut vähäiset.

Talvilintulaskennat

Laskentatulokset lähetettiin seuraavilta reiteiltä/alueilta:

Kaavi: Melttunen—kirkonkylä, 12 km, JTo ja ATo; S-V-U

Kiuruvesi: Kiuruvesi kk, 5 km, TH; V-U

Kuopio: keskusta, 1,55 km², KNLY; S-V-U

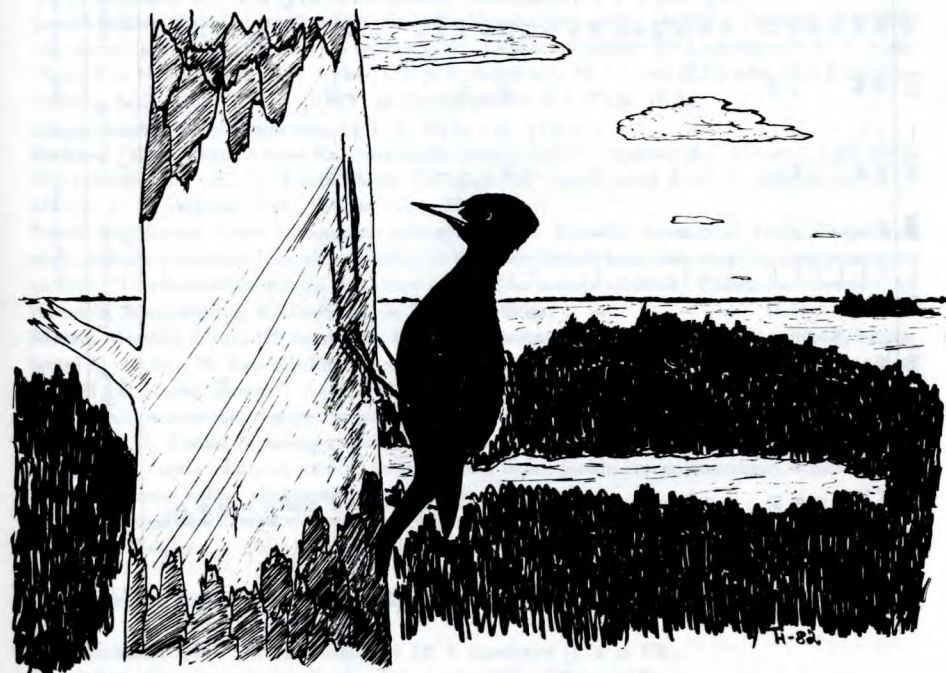
Kuopio: Väinölänniemi—Niirala, 7,3 km TR ja LR; V

Kuopio: Likolahti, 8 km, EB ja JTu; S-V-U

Rautalampi: kirkonkylä—Tyyrinvirta, 20 km, AJ, HS, JH ja EV; S-V-U

Rautalampi: Säynätsalmi—Tyyrinvirta, 12 km, PP, RP ja JK; S-V-U

Taulukossa 1 on esitetty talvilintulaskentojen tulokset vuodenvaihteen laskennan (v) ja uusintalaskennan (u) osalta niiltä reiteiltä, joilta on molemmat tulokset käytettävissä. Tulosten käsittelyssä Rautalammin reitit on yhdistetty. Viimeisessä sarakkeessa on lajikohtaiset tiheydet/10 retkikilometriä talvilintulaskenta-aineistosta laskettuna.

Piirros: Timo Hämäläinen.

Lajikohtainen katsaus

Kuikka. Rau Tyyrinvirta 13. 12. 1 yks. (JH).

Silkkikuikka. Rau Toholahden sillan sula 9.—23. 12. 1—2 yks. (EV & AJ).

Sinisorsa. Suo Kruunusillan sulassa talvehti n. 70 yks. Koskikaratutkimuksen yhteydessä havaittiin eri puolilla Pohjois-Savoa yhteensä n. 50 yks. Sinisorsan talviesiintymisestä julkaistaan myöhemmin yhteenveto Siivekkäissä.

Tavi. Sii Räimänkoski 28. 11. 1 ♀ (TRu), Rii lintujärvien puro 19. 12. 2 ♀ (TRu) ja XII alkup. 1 yks. Rau Konnekoski (ES).

Telkkä. Suo Suihkola 6. 12. 2 yks. (PPa) ja läpi talven Kaa Melttusvirta 1 ♀ (JTo & ATo) ja Ter Äyskoski 4—5 yks. (monet).

Pilkkaasiipi. Maa Viannankoski 1.—16. 12. 5 yks. (PR) ja todennäköisesti läpi talven Ter Äyskoski 1 ♀ (monet).

Pikkukoskelo. XII alussa Rau 1 yks. (ES).

Isokoskelo. Ter Äyskoski 7.—20. 2. (mahd. läpi talven) 1—2 yks. (monet).

Laulujoutsen. Rau Tyyrinvirrassa talvehti 2 yks. (monet), lisäksi nähtiin Maa 17. 12. 1 muuttava joutsen (T. Mielonen/JTa).

Varpushaukka. Kuopion kaupunkialueelta kertyi n. 20 havaintoa (monet). Todennäköisesti kaupungissa talvehti useita yksilöitä. Lisäksi laji tavattiin taajamissa seuraavasti: Iis. 31. 1. 1 yks. (TP), Kiu läpi talven 1 yks. (TH), Maa 29. 12. ja 2. 3. 1 yks. (PR ja JTa) ja Suo 14. 3. 1 yks. (JTa). Taajamien ulkopuolella laji tavattiin Kiu Lapinsalossa 1. 12. 1 yks. (KH), Maa Kyntisellä 27. 1. 1 ♀ ja Saarisella 6. 2. 1 ♂ (JTa) sekä Kaavin Onnivaarassa 4. 1. 1 yks. (JTo).

Kanahaukka. Kuopion ympäristössä tehtiin (todennäköisesti useista yksilöistä) yhteensä 10 havaintoa (monet) ja Kaavilla havaittiin 6 eri yks. (JTo). Lisäksi laji nähtiin Nil Lastukoskella 31. 1. 1 yks. (PPa), Kiu Hautakylässä 23. 1. 1 yks. (TH) ja Ryönänjoella 29. 1. 1 yks. (KH) sekä Maa Kinnulanlahdessa 1. 12.—31. 1. 2 yks. (VMV) ja Rautavaaralla 9. 3. 1 yks. (KR).

Ampuhaukka. Kuo keskustassa 14. 1. ja 20. 1. 1 ♂ (TRu).

Riekko. Talven aikana tehtiin Rautalammilla havaintoja n. 15 yksilöstä (EV, HS ym.), Kaavilla n. 20 yksilöstä (JTo ym.) ja Rautavaaran Tiilikkajärven ympäristöstä 6.—7. 3. jälkihavaintoja (2 nähtyä) n. 35 yksilöstä (JTo, JTu ja Taisto Huutokari).

Teeri. Teerikannat olivat havaintojen mukaan laskussa. Kaavilla tavattiin n. 8 yks./10 km, kun edellisen talven vastaava luku oli n. 10 yks./10 km. Talvilintulaskennoissa tavattiin vain muutamia yksilöitä. Teerihavaintoja tehtiin kaikkiaan n. 2000 (osa samoja yksilöitä). Pääosa havainnoista tuli Kaavilta, Maaningalta, Kiuruvedeltä ja Rautalammilta.

Metso. Metsosta tehtiin 129 havaintoa: Kuopio 1, Rautavaara 2, Kiuruvesi 3, Maaninka 8, Rautalampi 45 ja Kaavi 70. Rau Hanhitaipaleessa tavattiin tammi-helmikuussa kaksi suurta koirasparvea, 18 ja 21 yks. (mahd. samoja?). Ainakin Kaavilla myös metsokanta oli taantunut edellisestä vuodesta.

Pyy. Talvilintukyselyssä ilmoitettiin yli 200 yks: Tervo 5, Suonenjoki 7, Kiuruvesi 14, Maaninka 44 ja Kaavi 137. Lisäksi havaintoja tehtiin Rautalammilla (tarkempi määrä puuttuu). Havaintoja kertyi viime vuotta vastaava määrä, mutta pyykin lienee jonkin verran taantunut, koska havainnointiaktiivisuus kohosi edellisestä talvesta.

Fasaani. Rau Pakarilassa muutamia yksilöitä läpi talven (EV) ja Vaajasalmen koulun pihalla 10. 3. 3 yks. (P. Rissanen ja EV). Lisäksi oleskeli 1 yks. läpi talven Kaa Karsikkovaarassa (Seppo Asikainen).

Jänkäkurppa. Yksi talven harvinaisuuksista. Tavattiin 13. 12. Kuo Maljapurossa (KS, JPy, TRu, JTu).

Harmaalokki. Maa Viannankoskella 4. 12. 1 muuttava (JTa ja PR).

Kalalokki. Kuopiossa lenteli 1. 12.—1. 1. 1 yks. (JPy, TRu ja EB).

Kesykyhky. Kuopion ja Kiuruveden kannat lienevät pysyneet ennallaan, muualta ei lajista havaintoja ilmoitettu.

Taulukko 1. Talvilintulaskennatulokset 1981/1982 V = vuoden vaiht. lask., U = uusintalaskenta.

Laji	V	Kaavi	Rautalampi	Kiuruvesi	Kuopio	Likol.	Kuopio kesk.	Yh./10 lask. km
Sinisorsa	1	1	0	—	—	—	—	0
Telkkä	—	—	—	—	—	—	—	0,2
Joutsen	—	—	—	—	—	—	—	0,4
Varpushaukka	—	—	—	—	—	—	—	0,2
Teeri	3	8	0	—	—	—	—	0,5
Metso	—	—	—	—	—	—	—	0,2
Pyy	—	—	—	—	—	—	—	0,7
Lehtopöllö	—	—	—	—	—	—	—	0,2
Kesykyhky	—	—	—	—	—	—	—	0,7
Käpytikka	—	—	—	—	—	—	—	0,2
Pohjanlintu	—	—	—	—	—	—	—	0,2
Töyhtökuru	9	16	28	—	—	—	—	8,1
Korppi	—	—	—	—	—	—	—	0,2
Vars	4	0	1	—	—	—	—	0,2
Harakka	48	31	64	—	—	—	—	0,2
Närhi	1	0	104	—	—	—	—	0,2
Talitiainen	64	32	74	12	1	153	—	21,4
Siniainen	0	2	4	—	—	—	—	33,3
Kuusiainen	—	—	—	—	—	—	—	1,2
Tohohtainen	30	16	111	28	22	25	82	40,0
Hämöhtäinen	—	—	—	—	—	—	—	1,2
Pystöhtäinen	—	—	—	—	—	—	—	0,4
Punkkipää	—	—	—	—	—	—	—	0,7
Koskikara	1	8	11	4	0	1	—	1,9
Hippiäinen	2	0	0	—	—	—	—	0
Lapinharakka	—	—	—	—	—	—	—	0,2
Vihertpeippo	—	—	—	—	—	—	—	0,2
Vihervarpunen	—	—	—	—	—	—	—	0,2
Urpainen	8	27	35	—	—	—	—	3,0
Punatuisku	18	13	15	—	—	—	—	4,2
Käpylintu sp.	29	18	5	—	—	—	—	4,2
Peippo	9	0	—	—	—	—	—	0,2
Keltasikku	47	73	62	—	—	—	—	0,4
Varpunen	—	—	—	—	—	—	—	20,0
Yhteensä	274	245	603	—	—	—	—	36,7
				213	156	300	334	243,9
								261,8

Pöllöt: **Huuhkaja**. Rau 26.12. ja 9.3. 1 huhuileva (JH) ja 11.2. 1 eri paikassa nähty yksilö (Risto Aartonen). Talven ainoa **hiiripöllö** oleskeli 30.1.—12.3. Kiu Hirvipurola (TH). **Varpuspöllöjä** tavattiin seuraavasti: 25.12., 13.12. ja 3.3. 1 yks. Kuo Kylmälahti (TRu), 20.1. ja 2.3. 1 äänt. yks. Kuo Särkiniemi (Peter, Brita & Nils Hublin), 10.3. 1 yks. Rau Vaajasalmi (P. Rissanen & EV), 9.12., 24.12. ja 27.1. 1 yks. Kaavi kk ja 28.12. 1 yks. Kaa Onnivaara (JTo). **Lehtopöllö**. Rau Vaajasalmi 1 yks. läpi talven (Reino Hänninen/EV) ja Rau Kattilavirta 10.1. 1 yks. (Risto Aartonen/EV). **Viirupöllö**. Tavattiin 28.12. Rau Säynätsalmella (PP) ja kuultiin 18.2.—15.3. Rau Konnekoskella (Tauno Tolmunen/EV) ja 15.3. Kuo Vaajasalossa (KS). **Helmipöllö**. Nähtiin 1.2. Kaa Onnivaarassa (JTo) ja kuultiin 15.3. Kuo Asumassa (KS).

Tikat: **Käpytikkojen** runsastuminen jatkui edelleen. Talvilintulaskennoissa tavattiin 8,8 yks./10 km (edell. talvena 5,4 yks./10 km). Talvilintukyselyn mukaan tavattiin esim. Kaavilla 5,4 yks./10 km, kun edellisen talven vastaava luku oli vain 1,8. Talven ainoa **pikkutikka** (♀) nähtiin 6.3. Maa Pulkonkoskella (VMV). **Pohjantikasta** tehtiin seuraavat havainnot: Maa Vianta 5.1. 1 yks. (JTa), Suo Tenhonniemi 21.12. ja 6.1. 1 yks. (PPa), Rau kk 14.3. 1 ♂ (EV & AJ) ja Kaa Onnivaara 29.12. 1 yks. (JTo). **Palokärkiä** oli liikkeellä niukasti: Kuo Kylmälahti 15.2. 3 yks., 3.3. 1 yks. ja 13.3. 2 yks. (TRu), Ter Äyskoski 20.2. 1 yks. (TRu), Kiuruvesi kk 1.12. 1 yks. (JA & MKä) ja Kiu Hirvipuro 12.3. 1 yks. (TH), Kaa Onnivaara 7.1. 1 yks. ja Kaa Sivakkavaara 2.2. 1 yks. (JTo). Näiden havaintojen lisäksi kuultiin talven aikana palokärjen ääntä kerran Vehmersalmella, Sonkajärvellä, Pielavedellä ja Maaningalla (JTa).

Varislinnut: Havainnot **korpista** pitäjittäin: Kuopio 46 (n. 20 eri yks.), Kaavi 41 (n. 20 eri yks.), Suonenjoki 21 (n. 15 eri yks.), Maaninka 12, Rautalampi 3, Kiuruvesi 2 ja Rautavaara 2. **Variksia** ja **harakoita** tavattiin talven aikana normaalia enemmän, sen sijaan **närhi** lienee taantunut edellisestä talvesta. **Naakkoja** talvehti Iisalmen keskustassa n. 60 yks. (TP). Talven ainoa **kuukkeli** tavattiin 2.3. Rau Hanhitaipaleessa (Matti Pellinen/EV).

Piirros: Timo Hämäläinen.

Tiaskilta: **Talitiaisien** ja **hömötiaisen** kannat taantuivat voimakkaasti edellisestä vuodesta, samoin **töyhtötiaisia** oli niukasti liikkeellä. **Sinitiaishavainnoista** pääosa tehtiin edelleen Kuopiossa, mutta pieni kanta on kotiutunut havaintojen mukaan ainakin Suonenjoelle, Rautalamille, Maaningalle, Kiuruvedelle, Kaaville ja Rautavaaralle. Lajin liikehdintää tai leviämisyprkimyksiä osoittanevat muutamat havainnot taajamien ulkopuolelta. **Kuusitiainen** havaittiin Kuopiossa XII 4 yks. ja I 3 yks. (monet) sekä Rautalamilla XII 1 yks. ja III 2 yks. (monet). **Pyrstötiaiset** olivat vähissä, vaikka laji syksyllä liikehti: Kuo Puijonsarvi 13.12. 1 yks. (EB), Maa Kyntinen 18.12. 1 yks. (kuollut) (JTa), Rau Säynätsalmi 28.12. 1 yks. (PP) ja Rau 4.1. 10 yks. ja 10.1. 11 yks. (EV), Kaa Kortteinen 1.12. 11 yks., Kaa Onnivaara 2.12. 5 yks. ja 6.1. 6 yks. (JTo).

Pähkinänakkeleita lienee ollut vaelluksella, koska 2 yks. asusti läpi talven Rautalamilla (HS, JH & EV) ja 1 yks. Juankosken Hirvisaareissa I—III (Onni Tomukorpi) ja 1 yks. XII Rautavaaralla (KR). Lisäksi laji tavattiin syksyllä Maaningalla. **Puukkipijöitä** talvehti niukasti, esim. Kaavilla vain 4 ja Rautalamilla 1 talvihavainto. **Hippiäinen**. Pääosa hippiäishavainnoista tehtiin Maaningalla ja Kaavilla. Havaintojen määrä kuukausittain, XII 155, I 60, II 21, III 11, osoittaa selvää taantumista tammikuun pakkaskaudesta alkaen. Havaintoja kertyy kuitenkin enemmän kuin kahtena edellisenä talvena.

Koskikara. Lajikohtainen tutkimus tuotti havaintoja yhteensä lähes 500 yksilöstä.

Räkättirastas. Kuopiossa tehtiin lajista 3.12.—24.1. välisenä aikana kaikkiaan 9 havaintoa (1—2 yks.) (monet), lisäksi tavattiin 14.—15.12. 1 yks. Maaningalla (JTa & PR). Muita rastaslajeja ei talvella tavattu.

Punarinna. 4.—7.12. tavattiin 1 yks. yllättäen Rau Kiesimässä (ES).

Tilhi. Edellisen talven ”ryntäksen” jälkeen tilhiä oli vähän. Syysvaelluksen aikana havaittiin 740 yks., jotka jakaantuivat kuukausittain seuraavasti: IX 231, X 492, XI 31, XII 6. Liikehdintä alkoi syyskuun puolivälissä ja marras-joulukuulla tehtiin enää yksittäisiä havaintoja, viimeiset Kuopiossa 6.12. 4 yks. (JTu) ja 24.12. ääntelyä (MH). Syksyn suurin parvi, 150 yks., nähtiin 28.10. Maaningalla (JTa).

Lapinharakka. Lajista tehtiin 2 talvehtimishavaintoa: Rau Korhola 10.1. 1 yks. (EV, JH, HS) ja Kaavi kk 19.12. ja 23.12. 1 yks. (JTo ja ATa).

Nokkavarpenen. Pikkuparvia nähtiin helmi-maaliskuussa eri puolilla Kuopion taajamaa (monet). Suurin havaittu parvi 18.12. n. 12 yks. (TRu). Kuopion ulkopuolella laji tavattiin vain Rau Pitkälähdessä 21.2. 1 yks. (HS). Kuopiosta ja Rautalamilla on lisäksi useita keväthavaintoja.

Vieripeippo. Kanta niukempi kuin edellisenä talvena. Kuopiossa tehtiin n. 80 havaintoa ja lisäksi yksittäisiä yksilöitä nähtiin Kiuruvedellä, Iisalmessa, Maaningalla, Siilinjärvellä, Juankoskella, Kaavilla ja Rautalamilla.

Vihervarpunen. Lajia tavattiin vain Kuopiossa, jossa joulutammikuussa muutamia yksilöitä (monet).

Urpiainen. Urpiaisia oli Pohjois-Savossa läpi talven, joskaan edellisen talven tapaista liikehdintää ei havaittu. Havainnot kuukausittain: XII n. 1350, I n. 450, II n. 700 ja III n. 450. Osa urpiaisista näyttäisi vaeltaneen etelämmäksi tammikuun pakkasien aikana. Talvilintulaskennoissa tavattiin n. 18 yksilöä/10 km.

Tundraurpiainen. Talven aikana havaittiin muutamia yksilöitä: Kuopio 12.2. ja 14.3. 1 yks. ja 15.3. 2 yks. (TRu), Kaavi 6.2. 2 yks. (Tellervo Toivanen & JTo) ja Rautalampi 17.1. 1 yks. (AJ) ja 6.2. 1 yks. (HS).

Punatulkuu. Kyselyn ja talvilintulaskentojen mukaan punatulkuu taantui noin kolmasosaan edellisestä talvesta.

Taviokuurna. Kuurnat olivat melkein kadoksissa. Syksyllä havaittiin 7.10. ja 10.10. 1 yks. Kaavilla (JTo), 19.10. 1 yks. Iisalmessa (TP) ja 9.11. useita Rautalamilla (HS). Talvihavainnot: 17.1. 1 tapettu yks. Rautalampi (monet), 25.1. 1 ♂ Kaavi Koskentaipale ja 28.2. 3 yks. Rautavaara Porttikoski (JTa) ja 23.3. 1 ♀ Kuopio (JV).

Pikkukäpylintu & käpylintu sp. Käpylinnut olivat liikkeellä usean vuoden tauon jälkeen. Havaintoja tehtiin n. 1800 yksilöstä, pääosa Kaavilta n. 700 yks., Maaningalta n. 700 yks. ja Kuopiosta n. 250 yks.. Havaintojen mukaan käpylintujen esiintyminen painottui maakunnan koillis- ja keskiosiin. **Isokäpylintuja** määritettiin ainakin Kaavilla ja Rautavaaralla.

Kirjosiipikäpylintu. Vähäistä vaellusta: Kuopio 18. 1. 4 yks. ja 19. 2. 3 yks. (TRu) ja Maaninka 28. 2. 1 yks. (PR) ja 20. 11. 1 yks. (JTa).

Peippo. Talvehtivia peippoja tavattiin seuraavasti: Kuo Puijo/Puijonlaakso 2.—28. 12. 2 yks. (JTU, TRu), Kuo Itkonniemi 9. 1. 1 yks. (EB), Kaa Onnivaara 9. 12. 1 ♂ (JTo), Juankoski 1 talvehtiva (Jarmo Siivari), Rau kk 11. 12. 1 ♂ (Irja Minkinen/EV), Rau kk 10. 1. 1 ♀ (EV) ja Rau Kiesimä 11. 12. 1 ♂ (monet).

Järripeippo. Kaa Onnivaara 1. 12. 2 ♀ + 2 ♂ (JTo), Kiuruvesi 13. 12.—27. 2. 1 ♂ (TH), Kuopio 2. 3. ja 20. 3. 1 yks. (JV) ja Rau kk 31. 10.—22. 3. 1—2 yks. (AJ ja EV).

Keltasirkku. Keltasirkkuja tavattiin talven aikana normaalisti. Talven suurin parvi, n. 250 yks., nähtiin 9. 12. Kaa Onnivaarassa korjaamattomassa kaurapellossa (JTo).

Varpunen. Talvilintulaskennoissa tavattiin normaalisti.

Lopuksi

Lintutalven 1981/–82 aikana tavattiin Pohjois-Savossa kaikkiaan 66 lajia. Vaikka talvilajisto oli yllättävän runsas, jäätiin yksilömäärissä edellisen vuoden tasosta. Edellisenä talvena massoitain esiintyneet marjalinnut puuttuivat ja kanalinnut, tiaiset (sintiaista lukuunottamatta) ja punatulkku taantuivat selvästi, sen sijaan käpylinnut ja käpytikka runsastuivat.

Kirjallisuutta

TOIVANEN, J. 1981: Pohjois-Savon talvilinnusto 1980/–81. — Siivekäs 2: 67–77.

UKKONEN, M. 1980: Katsaus Pohjois-Savon talvilintuihin — Siivekäs 1: 48–54.

JUHANI TOIVANEN & JORMA TUOMAINEN

Rautavaaran Tiilikjärven kansallispuiston talvilinnustosta

Tässä yhteenvedossa kuvataan Rautavaaran Tiilikjärven kansallispuiston talvista linnustoa. Artikkelit täydentää kesällä 1981 tehtyä Metsähallituksen luonnonsuojelualueitoimiston tilaamaa kansallispuiston linnuston perusselvitystä (Toivanen ym. 1981).

Tiilikan talvista eläimistöä selvitettiin kevättalvella 1982 kahdella retkeilyllä: 6.—7. 3. hiihrettiin puiston alueella noin 35 km ja 24.—25. 4. samoin noin 35 km. Ensimmäisellä retkeilyllä kartoitettiin talvilinnuston ja nisäkkäiden esiintymistä. Hiihtoreitit kulkivat etupäässä puiston metsäisten alueiden kautta sekä avosoiden ja ranta-alueiden tuntumassa. Reitinvalintaa rajoitti osittain toistametrinen uppolumi. Toisella retkellä keskityttiin ensisijaisesti kanalintujen soidinpaikkojen, pöllöjen esiintymisen ja muuttoaikaisten levähdyspaikkojen selvittelyyn. Hankikanto teki liikkumisen laajalla alueella mahdolliseksi.

Talvilinnusto

Talvilinnustoa koskevat havainnot esitetään seuraavassa lajiluettelona, jossa lajikohtaisesti luonnehditaan myös yleisyyttä.

Kanahaukka. 7. 3. 1 yks. Korpelankankaalla ja 24. 4. 1 yks. Autiojärvellä. Todennäköisesti talvehtii alueella.

Riekko. Alueella tehtiin jälkihavaintoja noin 40 yksilöstä, mitä on pidettävä alueen kannan vähimmäisarviona. Talviset esiintymispaikat keskittyivät rantojen ja vesakkoisten alueiden tuntumaan.

Teeri. Puiston teerikanta on vahva. Ensimmäisellä retkellä havaittiin Sammakkojärven jäällä noin 75 yksilön suurparvi. Lisäksi muualla tavattiin yksittäisiä lintuja. Kevätretkellä alueelta löydettiin neljä soidinpaikkaa.

Metso. Karhea keli vaikutti osaltaan siihen, että metsoja nähtiin vain neljä yksilöä, vaikka lumen alta paljastuneet runsaat hakomisjäänökset osoittivat puiston metsokannan olevan vahvan. Soidinpaikkaa ei etsikelyistä huolimatta löydetty, joten se sijainnee jossakin puiston ulkopuolella. Pääosa puiston kangasmaista soveltuu liian tiheäpuustoisina huonosti ainakaan suurehkoksi soidinalueeksi.

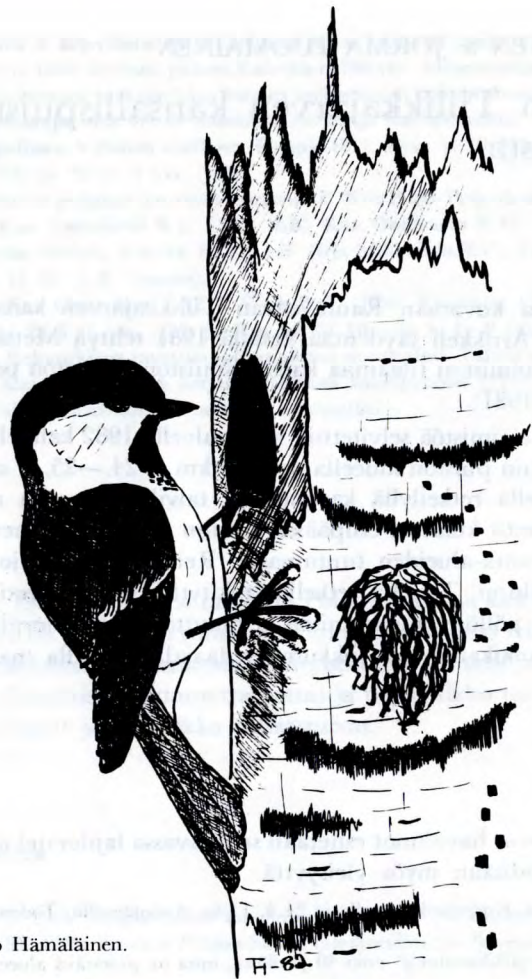
Pyy. Aarnialueella 6. 3. havaittu yksilö jäi retkien ainoaksi. Alueen pyykanta on vähäinen.

Käpytikka. Yleinen talvehtija. Ensimmäisellä retkellä havaittiin 7. 4. yks./10 km.

Pohjantikka. 6.—7. 3. tuoreita ruokailujälkiä aarnialueella, joten pesimäreviiri lienee läpi vuoden asuttu.

Korppi. 6.—7. 3. 1—2 yksilöä äänteli Honkasuolla. Kevätretkellä havaittiin puistoalueella ja sen tuntumassa 2 + 2 yks.

Hömötiainen. Yleisimpiä talvilajeja, jota tavattiin talviretkellä 6 yks./10 km.

Pürrö: Timo Hämäläinen.

Koskikara. Yksinäinen kara nähtiin 6.—7.3. puiston tuntumassa Ylimmäisessä Myllykoskessa. Sen sijaan puiston alueella ei ollut lajille sopivia sulapaikkoja. Tammikuussa 1974 koskikara on havaittu puistossa, Pienen Sammakkojärven ja Autiojärven välisessä sulassa.

Urpiainen. Talven 1982 yleisin lintu Tiilikassa. Talviretkellä nähtiin urpiaisia noin 23 yks./10 km. km.

Pikkukäpylintu ja käpylintu sp. Kohtalaisesta käpyvuodesta johtuen käpylintuja oli runsaasti liikkeellä. Talviretkellä tavattiin noin 16 yks./10 km. Keväällä löytyi pikkukäpylinnun pesä Itkonjoen varrelta.

Tapaamamme talvilintulajisto on ravinnon mukaan liikehtiviä käpylintuja ja urpiaisia lukuunottamatta lähes sama kuin Skarénin (1973) havaitsema. Molempien retkien yhteydessä kuulosteltiin pöllöjä. Yhtään asuttua pöllöreviiriä ei havaittu, vaikka jäljistä päätellen ainakin puiston metsämyyräkanta oli kohtalainen.

Suojelunäkökohdat talvella

Tiilikajärven talvinen lintulajisto näyttää suhteellisen vakaalta, sen sijaan yksilömäärissä tapahtuu vuosien välillä ravintotilanteesta ja sääoloista johtuvia muutoksia. Talvilajiston osalta ei puiston virkistyskäyttöön tarvita erityisiä rajoituksia. Liikkumisen rajoittaminen keväällä teerien soidinalueilla ja muuton alkaessa joillakin suo- ja vesilintujen reviireillä on kuitenkin tarpeen.

Kirjallisuus

SKARÉN, U. 1973: Tiilikan talvista eläimistöä. — Savon Luonto 5: 46—48.

TOIVANEN, J., TUOMAINEN, J. & P. HUBLIN 1981: Rautavaaran Tiilikajärven kansallispuiston pesimäaikainen linnusto. — Siivekäs 2: 122—139.

Tiedonantoja

MARKKU TOSSAVAINEN

Pikkutikan (*Dendrocygus minor*) ravinnonhakukäyttäytymisestä ja talviravinnosta

Leppävirran Saijanlahdessa vieraili joulu-tammikuussa 1981—82 pikkutikka-koiras, joka noin kuukauden ajan ruokaili ahkerasti kuolevassa ja jo suurimaksi osaksi kuivassa tuomessa. Tuomi oli noin 8 m korkea, pensasmaisesti haaroittunut ja varsinkin kukinta-aikana komea ilmestys.

Seurasin pikkutikan ruokailua 4. 1.—8. 1. välisenä aikana. Lintu haki ravintoa pääasiassa sormenvahvuisista oksista. Ravintoa hakiessaan lintu oli varsin peloton ja päästi tarkkailijan jopa 3 m:n päähän eikä tällöinkään lentänyt pois ruokailupaikalta vaan siirtyi hienovaraisesti ylemmäs latvustoon. Yöksi lintu lensi läheiseen metsikköön eikä jäänyt tarkkailuaikana kertaakaan pihapiirin pönttöihin kuten teki isoserkkunsa käpytikka. Ilman lämpötila vaihteli havaintoaikana -18°C :sta -32°C :een.

Seuraavassa taulukossa on ruokailuajat eri päivinä:

4. 1.	klo	13.30—15.00
5. 1.	"	14.00—15.00
6. 1.	"	12.25—13.00 ja 14.00—15.00
7. 1.	"	9.15—11.00 ja 12.45—15.00
8. 1.	"	10.30—12.15

Jorma Kyrki Oulun yliopiston Eläintieteen laitokselta selvitti ystävällisesti lähettämistäni oksannäytteistä seuraavat tuomen kurjuuteen vaikuttavat syyt: 1) Tuomen kehrääjäkoi (*Yponomeuta evonymellus*), 2) Kaarnakuoriainen (*Scolytidae sp.*), 3) Sarvijäärä (*Cerambycidae sp.*) ja 4) jokin lahottajasieni. Näistä kaarnakuoriainen on ollut todennäköisesti pikkutikan tärkein ravintokohde. Sarvijäärän toukka suurempana herkkupalana lieenee myös maistunut tikalle (vrt. Hautala 1977: Kololinnut ja muut pötkelöpesijät).

Muistathan kuikkatutkimuksen!

Pohjois-Savon Lintumiesten ja Kuopion museon luonnontieteen osaston yhteishankkeena käynnistynyt kuikkatutkimus on saanut innostuneen vastaanoton; pelkästään suurelta yleisöltä on saatu lehtitiedusteluin lähes sata pesimäaikaista havaintoilmoitusta. Lintumiesten kuikkatiedot ovat vielä pääasiassa havaintovihkoissa. Muistathan ilmoittaa pesimäaikaiset kuikkahavaintosi elokuun loppuun mennessä Jukka Kauppiselle (Kuopion museo, Kauppakatu 23, 70100 Kuopio 10). Kuikkatutkimusta on esitelty lähemmin Siivekkäässä 1/82 sekä kevään jäsenkirjeessä, jossa lähetettiin myös tutkimuksen ohjeet ja havaintolomakkeet. Väliaikatuloksia tullaan esittelemään Siivekkäässä lähiaikoina.

Kuva: Kari Jämsen.

Kuvia Siivekkääseen

Lehteemme kaivataan kuvitusta. Tarkoitukseen soveltuvat lähinnä mustavalkosiet valokuvat, mutta myös tussipiirrokset.

SIIVEKÄS 3/1982 ilmestyy syksyllä ja sisältää mm. kalasääskikat-sauksen, Valamon luostarin linnustotutkimuksen sekä kevätmuutto-raportin.

Kirjoittajien osoitteet

Kauppinen Jukka
Taskinen Janne
Toivanen Juhani
Tossavainen Markku
Tuomainen Jorma

POHJOIS-SAVON LINTUMIEHET

PL 205, 70101 KUOPIO 10

HALLITUS 1982

Puheenjohtaja Juhani Toivanen

Varapuheenjohtaja Jukka Kauppinen

Sihteeri Jyrki Pynnönen

Taloudenhoitaja Jorma Tuomainen

Muut jäsenet Patrick Hublin

Jorma Knuutinen

Janne Taskinen

JÄSENMAKSUT 1982: Aikuiset 25 mk, koululaiset ja opiskelijat 15 mk. Jäsenmaksuun sisältyy Siivekäs (ks. etusisäkantta) Jäsenmaksut tilille PSP, KU 660682-2. Yhdistys toimii KLYY:n yhteydessä.

Ohjeita kirjoittajille

Käsikirjoitukset tulee kirjoittaa koneella harvaa riviväliä ja leveää marginaalia käyttäen. Taulukot ja kuvat (kartat ja diagrammit) laaditaan erillisille arkeille. Diagrammit tulee piirtää, mikäli mahdollista, lopulliseen muotoon mustalla tussilla (esim 0,25 tai 0,30 mm:n terällä). Diagrammeja, piirroksia ja valokuvia käytettäessä on otettava huomioon, että lehti painettaessa piennetään A4-koosta A5-kokoon.

Kirjallisuusluettelon ja muiden käytännön yksityiskohtien suhteen on syytä tutustua lehden omaksumaan käytäntöön. Toimitus pidättää oikeuden pieniin tekniseluoitoksiin ja tyylillisiin muutoksiin. Asiasisältöön kajoavista muutoksista neuvotellaan kirjoittajan kanssa. Yleisiä ohjeita käsikirjoituksen laatimiseksi voit saada mm. Soikkelin kirjoituksesta (Lintumies 10:20—25, 1975). Käsikirjoitukseesi liittyvissä asioissa voit myös aina kääntyä toimittajien puoleen.

JOUKKOJULKAISU

Pyydetään palauttamaan
jollei vastaanottajaa
tavata. Os., PSLM,
PL 205, 70101 KUO 10.